

Educația religioasă – formarea tinerilor pentru viață*

În contextul anului 2016, declarat în Patriarhia Română An omagial al educației religioase a tineretului creștin ortodox și An comemorativ al Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul și al tipografilor bisericești, Sectorul teologic-educățional al Administrației Patriarhale, în cooperare cu Facultatea de Teologie Ortodoxă Justinian Patriarhul din cadrul Universității din București, organizează Congresul Internațional de Teologie Educația religioasă a tinerilor în contextul secularizării actuale (București, 3-7 septembrie 2016). Acest eveniment academic reunește reprezentanți ai instituțiilor de stat, ierarhi, preoți, specialiști în științele educației din România și responsabili cu educația religioasă a tinerilor, delegați din partea Bisericilor Ortodoxe surori.

Congresul Internațional de Teologie se desfășoară în continuarea Întâlnirii Tinerilor Ortodocși din Toată Lumea (București, 1-4 septembrie 2016), pentru a oferi invitaților la Congres posibilitatea de a cunoaște și de a analiza concluziile la care au ajuns tinerii reuniți la București.

Congresul constituie un prilej pentru: împărtășirea experienței participanților în ceea ce privește educația religioasă a tinerilor în context internațional; cunoașterea proiectelor educaționale desfășurate în cadrul Bisericilor Ortodoxe surori; identificarea provocărilor actuale și a perspectivelor educaționale, pentru găsirea unor soluții, în vederea îmbunătățirii mijloacelor de informare și de formare a tinerilor pentru o educație integrativă; conștientizarea importanței și a necesității unei misiuni specifice a Bisericii Ortodoxe, pentru formarea duhovnicească a tinerei generații; dezvoltarea unor proiecte educaționale comune la nivel național și internațional; valorificarea cooperării dintre Familie, Biserică și Școală pentru educația religioasă a tinerilor.

* Cuvântul Preafericitului Părinte DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu ocazia Congresului Internațional de Teologie *Educația religioasă a tinerilor în contextul secularizării actuale* (București, Palatul Patriarhiei, 3-7 septembrie 2016).

În contextul secularizării actuale, când valorile tradiționale sunt depreciate, iar educația este supusă unor schimbări de paradigmă, tinerii au nevoie de sprijinul Familiei, Bisericii și al Școlii, întrucât doar printr-o orientare adecvată și prin promovarea modelelor autentice vor putea să discearnă între provocările actuale și perspectivele de viitor.

În domeniul educației, Biserica Ortodoxă Română a avut un rol semnificativ de-a lungul istoriei poporului român, contribuind la organizarea și îmbogățirea educației și a culturii naționale. Școala românească a luat ființă în tinda Bisericii și a continuat să existe și să se dezvolte în strânsă legătură cu Biserica.

În cele ce urmează, vom prezenta aspecte ale educației religioase în România, referitoare la: ora de Religie, învățământul teologic preuniversitar, învățământul teologic universitar și post-universitar, programe și proiecte educațional-catehetice, activități de tineret.

I. Disciplina școlară Religie

Educația religioasă în școală oferă un orizont spiritual integrator, un liant care relaționează și integrează cunoștințele de la celelalte discipline școlare, spre a forma împreună un reper spiritual luminos și edificator pentru viață, trăită în comuniune de iubire și coresponsabilitate pentru binele comun.

În majoritatea țărilor europene, Religia se predă în cadrul sistemului de învățământ public, având un rol recunoscut și apreciat în societate. În țara noastră, până la momentul adoptării Legii Instrucțiunii publice (25 noiembrie/ 7 decembrie 1864), învățământul românesc s-a desfășurat aproape exclusiv în cadrul Bisericii, iar prin această lege, disciplina școlară Religie ocupa un loc important în învățământul primar, gimnazial și liceal.

Decretul privind reforma învățământului din 1948 a scos Religia în afara școlii. Anii grei ai dictaturii comuniste, cu ateismul ei umilitor impus în școlile de stat, contrar voinței unui popor religios, ne-au învățat să nu mai dorim în prezent cultură fără credință, știință fără spiritualitate, materie fără spirit, cunoaștere fără comuniune, filosofie fără speranță și, îndeosebi, școală fără

suflet, adică educație fără religie, mai ales la vârsta întrebărilor existențiale și a formării spirituale a tinerilor.

După căderea comunismului în anul 1989, s-a reintrodus „Educația moral-religioasă” în învățământul primar și gimnazial, începând cu anul școlar 1990-1991 (Protocolul încheiat în anul 1990 între Ministerul Învățământului și Științei și Secretariatul de Stat pentru Culte).

Cu privire la această disciplină școlară, Constituția României, aprobată prin referendumul național din 8 decembrie 1991, prevede: Statul asigură libertatea învățământului religios, potrivit cerințelor specifice fiecărui cult. În școlile de stat, învățământul religios este organizat și garantat prin lege (art. 32, alin. 7).

Disciplina Religie își păstrează până astăzi caracterul obligatoriu în oferta curriculară a școlii. Din anul 2014, urmare publicării Deciziei nr. 669 a Curții Constituționale a României, înscrierea pentru frecventarea acestei discipline se face în mod liber prin cerere scrisă a elevului major, respectiv a părintelui sau a tutorei legal instituit pentru elevul minor. Prin urmare, la începutul anului 2015 au fost înregistrate în Sistemul Informatic Integrat al Învățământului din România 2.167.485 de cereri din baza de raportare de 2.371.697 de elevi, adică un procent 91,39%.

În sprijinul disciplinei școlare Religie, în anul 2015 au fost înființate Asociația Părinți pentru Ora de Religie și Asociația Profesorilor de Religie, iar Patriarhia Română a elaborat documentul Plan strategic pentru creșterea calității educației religioase. Pentru dezvoltarea cooperării în vederea susținerii și îmbunătățirii orei de Religie, la nivelul întregii țări s-au încheiat 5.642 de parteneriate între parohii și școli, în cadrul cărora s-au desfășurat activități școlare și extrașcolare diverse.

Una dintre cele mai mari provocări pentru educația religioasă este legată de nevoia elaborării unui parcurs didactic și religios unitar, corespunzător setului de valori spirituale și modului adecvat de comunicare a acestora. În acest sens, sunt revizuite periodic programele și manualele școlare pentru disciplina Religie. Noile programe școlare ortodoxe pentru ciclul primar au fost realizate de Ministerul Educației Naționale și Cercetării Științifice, în

colaborare cu Patriarhia Română, în perioada 2012-2014; în prezent, sunt în pregătire noi programe școlare pentru ciclul gimnazial. Totodată, în cadrul licitațiilor de manuale școlare, organizate de Ministerul Educației Naționale și Cercetării Științifice în anii 2015 și 2016, au fost avizate de Patriarhia Română și au fost aprobate noi manuale pentru ciclul primar. Aceste manuale sunt disponibile atât în varianta tipărită, cât și în varianta digitală.

În sprijinul elevilor și al profesorilor de Religie, odată cu intrarea în vigoare a noilor programe școlare la Religie, la Editura Basilica a Patriarhiei Române au fost publicate materiale didactice auxiliare pentru ciclul primar.

Disciplina școlară Religie a avut întotdeauna în cadrul sistemului public de învățământ un rol important în procesul de formare a competențelor și a atitudinilor moral-sociale. Prin urmare, educația religioasă nu poate lipsi din programul școlii românești, tocmai pentru că studiul religiei corespunde nevoii comunității românești locale și naționale de a-și păstra bogăția și identitatea spirituală și de a transmite valori permanente tinerei generații.

II. Învățământul teologic preuniversitar

Situat în continuarea educației religioase din Școală și din Biserică, seminarul teologic anticipează pregătirea perfecționată și specializată din facultățile de teologie. Cultura generală dobândită în seminariile teologice, prin parcurgerea trunchiului (setului) comun de discipline, oferă elevilor șansa de a urma cursurile oricărei facultăți din România.

În anul 1803, Mitropolitul Veniamin Costachi a înființat primul seminar teologic ortodox, în Moldova, la Mănăstirea Socola de lângă Iași. Ulterior, s-au înființat seminariile ortodoxe la: București, Buzău și Argeș (1836), Râmnicu Vâlcea (1837), Huși (1852) și Roman (1858).

În perioada comunistă 1948-1989, învățământul teologic a fost marginalizat; astfel, până în anul 1989, au funcționat șase seminariile teologice: București, Buzău, Mănăstirea Neamț, Cluj, Craiova și Caransebeș.

Schimbarea regimului comunist în decembrie 1989 a adus reintegrarea învățământului teologic preuniversitar în învățământul de stat. Entuziasmul

anilor '90, precum și libertatea de care a început să se bucure Biserica au făcut ca, pe lângă seminariile existente, să se redeschidă cele care au fost desființate și să se înființeze altele noi.

În prezent, în cadrul Bisericii Ortodoxe Române funcționează 28 de seminarii teologice și 7 licee teologice ortodoxe, cu următoarele specializări (pentru filiera vocațională): Teologie ortodoxă, Patrimoniu cultural și Ghid turism religios.

Seminarul teologic își propune să ajute la formarea competențelor și a deprinderilor care facilitează accesul tânărului la cultură, civilizație și informație, în acord cu valorile moralei creștine autentice. În contextul general al unui învățământ laic care accentuează adesea formarea intelectuală, în detrimentul formării duhovnicești și morale, învățământul teologic corelează formarea intelectuală cu formarea spirituală, cu trăirea liturgică și practică a credinței. Rămânând fidel propriei Tradiții religioase și asumând problemele concrete ale lumii contemporane, învățământul teologic propune soluții orientate către valori consacrate, ca lumini ale vieții în iubirea eternă a Preasfintei Treimi.

III. Învățământul teologic universitar și postuniversitar

Instituțiile teologice de învățământ superior au rolul de a cultiva vocația personală a tânărului care aspiră la o formare duhovnicească și academică. Absolvenții facultăților de teologie din România sunt chemați să devină slujitori ai sfintelor altare, profesori de Religie, asistenți sociali, pictori bisericești, conservatori și restauratori de artă sacră.

În prezent, în cadrul Patriarhiei Române funcționează 11 facultăți de teologie ortodoxă în orașele: București, Constanța, Târgoviște, Pitești, Iași, Sibiu, Alba Iulia, Cluj-Napoca, Oradea, Craiova, Arad și 4 departamente de teologie în cadrul unor facultăți din Galați, Baia Mare, Timișoara și Caransebeș. În cadrul acestor facultăți/departamente de teologie există următoarele specializări: Teologie Pastorală, Teologie Didactică, Teologie Socială, Artă Sacră, Muzică religioasă, Științe ale Educației. Totodată,

învățământul teologic universitar organizează cursuri de masterat și de doctorat.

Prin parteneriatele dintre Patriarhia Română și diferite instituții de învățământ din străinătate, studenții români care studiază teologia beneficiază și de oportunități de studii în străinătate. În același timp, tineri din străinătate au ocazia de a studia la facultățile de teologie ortodoxă din România.

Patriarhia Română își propune să evidențieze importanța și necesitatea educației religioase și teologice, organizând periodic congrese și simpozioane naționale și internaționale.

O educație teologică adevărată presupune cultivarea atentă a unor repere spirituale edificatoare pentru viață și a unor modele vii de sfințenie, mai ales prin participarea la viața liturgică și misiunea socială a Bisericii. De asemenea, facultățile de teologie au rolul de a analiza și promova posibile soluții la provocările și problemele existențiale de azi, cum ar fi fenomenele secularizării, globalizării, migrației, criza ecologică, crizele economice, sociale și morale ale societății etc.

IV. Proiecte și programe educațional-catehetice

Începând cu anul 2005, Biserica Ortodoxă Română a intensificat activitățile educațional-catehetice cu copiii și tinerii, prin inițierea de programe, proiecte și concursuri locale, regionale sau naționale. Unul dintre aceste programe, Hristos împărtășit copiilor, a devenit, începând cu anul 2008, prin Hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Programul Național de Catehizare a copiilor și tinerilor.

Pentru dezvoltarea acestui program național au fost publicate ghiduri de cateheză biblică (pentru copiii cu vârste cuprinse între 6 - 17 ani) și ghiduri ale catehetului. Aceste instrumente catehetice au fost distribuite parohiilor din toate eparhiile, iar preoții și profesorii/cateheții au fost formați pentru folosirea lor și pentru organizarea activității catehetice la nivel parohial.

Pentru dinamizarea activităților și pentru identificarea celor mai bune

soluții de implementare a Programului Național Hristos împărtășit copiilor, se organizează, anual (începând cu anul 2008) un Congres Național la care participă inspectori eparhiali, responsabili cu activitatea catehetică la nivel regional și specialiști în științele educației.

Deoarece o parte dintre copiii participanți la programul menționat sunt expuși pericolului abandonului școlar, a apărut necesitatea dezvoltării unui proiect care să aibă ca scop prevenirea și corectarea fenomenului de părăsire timpurie a școlii. Astfel, începând cu anul 2009, Patriarhia Română, în parteneriat cu Fundația World Vision România și cu Mitropolia Moldovei și Bucovinei, a desfășurat în patru etape proiectul educațional Alege Școala!

Proiectul Alege Școala!, finanțat de Uniunea Europeană, prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane, a avut ca obiectiv oferirea de șanse egale la educație pentru un număr de 30.929 de elevi și dezvoltarea de acțiuni remedial-corective pentru un număr de 418 persoane care au abandonat școala. Proiectul a fost implementat în 3.309 parohii.

În cadrul proiectului, au fost înființate 103 centre educaționale Alege Școala!, dotate cu aparatură, birotică și materiale necesare desfășurării activităților educative cu copiii și tinerii din zonele defavorizate ale țării. A fost elaborat un curriculum educațional, constituit din 7 module adaptate nevoilor de instruire ale sistemului educațional și nevoilor pieței muncii. Pe baza acestuia au fost dezvoltate acțiuni/lecții de tip școală după școală, în cadrul cărora au fost organizate grupe pentru citire și calcul matematic. Au fost organizate 247 sesiuni de formare pentru preoți și profesori, au fost oferite servicii de consiliere și informare pentru părinți/tutori ai elevilor aflați sub risc de părăsire timpurie a școlii, cu scopul conștientizării acestora asupra importanței educației. S-au organizat mai multe concursuri cu premii pentru toți copiii înscriși în proiect și s-au desfășurat tabere gratuite pentru 11.793 de copii. S-au acordat 33.488 premii în cadrul concursurilor organizate în toate cele patru etape ale proiectului, cu o valoare ce depășește 4.000.000 lei (aproximativ un milion de euro). De asemenea, s-au acordat: 11.793 de premii în cadrul taberelor de creație; ajutoare financiare lunare pentru 2.075 de familii

cu dificultăți în a-și întreține copiii; subvenții pentru 418 copii și tineri participanți la programul A doua șansă.

Totodată, s-au realizat două platforme educaționale virtuale www.alegescoala.ro și www.alegscoala.ro, care cuprind informații despre activitățile desfășurate în proiect la nivel general și în fiecare centru în parte, o hartă interactivă și un forum de discuții on-line. Urmare cercetării realizate în cadrul proiectului de către profesori de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, a fost publicat Studiul psihologic complex și integrat asupra factorilor de risc ai abandonului școlar, care prezintă impactul activităților desfășurate asupra copiilor beneficiari ai proiectului.

Studiile și rapoartele de specialitate confirmă faptul că flexibilizarea programelor de tipul A doua șansă, în care să fie implicate deopotrivă Școala, Familia, și Biserica, reduc considerabil factorii de risc și cresc șansele reintegrării copiilor aflați în abandon școlar.

Lumea copilăriei, cu valorile ei, oferă elevilor posibilități de a crea în diferite domenii, de a-și dezvolta imaginația, aptitudinile și talentul. Prin proiectul Alege Școala! ne-am propus să înțelegem această lume a copiilor, să cunoaștem mai bine preocupările, interesele și aspirațiile generațiilor actuale de copii și tineri și să oferim șansa ca acestea să fie evidențiate și valorificate.

V. Activitățile de tineret

Biserica Ortodoxă Română, prin infrastructura de care dispune, oferă tinerilor spațiul necesar și posibilitatea de a-și dezvolta capacitatea de participare activă și asumată într-un proces creator, cu o finalitate bine determinată de formarea personalității lor. Prin intermediul programelor de tineret organizate de Biserică, aceștia au șansa de a se cunoaște mai bine și de a conștientiza moștenirea culturală și bogăția tradițiilor specifice spațiului

Ortodoxiei românești, dar și universale Datorită faptului că acest proces de autocunoaștere, dezvoltare și cunoaștere interpersonală se realizează cu sprijinul și sub îndrumarea Bisericii, tinerii ajung să înțeleagă importanța și rolul Bisericii în viața cotidiană.

La nivelul Patriarhiei Române, dinamizarea activităților de tineret reprezintă o prioritate, cu următoarele obiective: oferirea unui cadru propice dezvoltării personale a tinerilor, ca membri ai Bisericii, în care aceștia să învețe să comunice, să interacționeze și să se dezvolte armonios; oferirea unei alternative la metodele de petrecere a timpului liber, promovate de societatea contemporană; promovarea responsabilității sociale în rândul tinerilor; implicarea tinerilor în coordonarea activităților de voluntariat în eparhiile din care provin; formarea unor echipe de tineri care să dezvolte programe de tineret sub îndrumarea centrelor eparhiale; familiarizarea tinerilor cu specificul fiecărei zone a României.

Cu binecuvântarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în țara noastră își desfășoară activitatea Asociația Studenților Creștini Ortodocși din România (ASCOR) și Liga Tinerilor Creștini Ortodocși Români (LTCOR). De asemenea, în unele eparhii există organizații de tineret bine structurate, ca de pildă Asociația Tinerilor Ortodocși prezentă mai ales în Transilvania și Moldova. La nivelul eparhiilor sunt implementate și desfășurate multiple activități de tineret, existând parteneriate specifice în acest sens. Un rol deosebit îl au taberele de tineret organizate la unele mănăstiri din România (Mănăstirile Caraiman, Tismana, Buciumeni, Durău, Neamț, Putna, Sâmbăta de Sus, Oașa, Nicula, Rohia etc.).

În concluzie, aspectele prezentate evidențiază moduri diferite de organizare a educației religioase în Biserica și în Școala românească, precum și importanța realizării unei educații integrative a copiilor și a tinerilor, în perspectiva formării lor spirituale și practice, ca tineri care participă la viața

Bisericii și a societății. Desigur, toate activitățile prezentate până acum necesită continuitate și perfecționare permanentă.

Mulțumim participanților la lucrările acestui Congres Internațional de Teologie, având convingerea că va contribui la o mai bună înțelegere a importanței și a rolului educației religioase a tinerilor, în contextul secularizării actuale, ca lumină pentru viața în Familie, în Biserică și în societate.

† DANIEL

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române